

W. Blake, "The sick rose" a "The songs of innocence and experience" (1825).

Shakespeare, el cuc i la rosa (II)

[Continua el text "Shakespeare, el cuc i la rosa (I)"]

De tota aquesta retòrica tan potent, aquestes setmanes de vida reclosa, la imatge shakespeariana que m'ha vingut sovint al pensament és la que evoca el treball silenciós però destructiu que una angúnia amb molt mala bava pot fer quan nia en els replecs més recòndits de la sensibilitat. Em refereixo a la del cuc que rosegua la rosa. No m'estranya comprovar que "Romeu i Julieta" conté un exemple primerenc de la imatge que obsessionà el poeta al llarg de la seva vida. «The bud with the envious worm» són les paraules que utilitza el vell Montagú per a descriure l'aïllament emocional que creu que corroeix per dins el seu fill Romeu:

«Tan secret i reservat
i tan lluny de sondeig i de recerca
com el capoll que el cuc engelosit
mossega, abans que pugui estendre fullesdins
l'aire, i oferir la gràcia al sol».

Viola reprendrà el motiu a la comèdia “Nit de Reis”. Disfressada de servent, vol amagar l'amor que sent pel seu senyor, el duc Orsino. Quan li descriu la tristor del seu desig secret com si fos el d'una altra dona, reproduceix el tema amb una delicadesa incomparable. No és casual que la gran Judi Dench reciti aquest passatge (<https://www.youtube.com/watch?v=YjCLXQSh180>) quan vol demostrar les possibilitats expressives del vers shakespearà. Potser cal citar-lo en l'original:

«She never told her love,
But let concealment, like the worm i'th'bud
Feed on her damask cheek. She pined in thought, And
with a green and yellow melancholy
She sat like patience on a monument,
Smiling at grief».

El binomi larval reinventa un proverbi força conegut a l'època isabelina: “the canker soonest eats the fairest rose”. Però, com sempre passa, en mans de Shakespeare la imatge convencional esdevé, amb només uns petits retocs, sorprenentment apta per a expressar les més subtils i contradictòries emocions. ‘Canker’, com el seu cognat ‘cancer’, és un mot d'una rica polisèmia que fusiona la corrupció física i moral. L'Oxford English Dictionary en recull, entre altres, aquestes accepcions: ‘eruga o larva que destrueix els brots i les fulles de les plantes; úlcera o malaltia ulcerosa; plaga necròtica que afecta els organismes vegetals; una influència corruptora; tipus determinat de rosa silvestre’. La mateixa tradició bíblica associa el ‘cankerworm’ al càstig diví (Joel 2:25 per exemple). Diversos sonets shakespearians n'exploren les múltiples ramificacions semàntiques, entrelligant-les en l'arbrat de la nostra existència, una mescla indestriable de desig i fàstic; de ressentiment, malvolença i extasiada entrega; de pulsions de vida i de mort. El sonet 35 n'és un bellíssim exemple; en cito només el vers clau: «And loathsome canker lives in sweetest bud» («i hi ha cucs odiosos dintre el capoll més blanc», en versió catalana de Salvador Oliva). Els poetes moderns accentuaran la virulència sexual de la relació, molt abans que els ho prescrivís Sigmund Freud, com fa,

posem per cas, William Blake amb “The Sick Rose”. El verm no pot sentir la dolçor de la rosa sense alhora notar l’aspror de la pròpia pell, no pot donar-se sense odiar-se, ni ha après, encara, la diferència entre estimar i posseir. Segons Enric Casasses:

«Rosa estàs malalta.

El cuc invisible

que vola de nit

amb el grop terrible

ha entrat al teu llit

de joia escarlata

i el seu amor fosc

secret et mata».

Aquests dies, a casa nostra, el cuc víric fa l’efecte d’un drac que no acaba de trobar el seu Sant Jordi de bata blanca. Parlar de pètals làbils i corrugats verms en les circumstàncies actuals pot semblar un mer exercici imaginatiu. Però Shakespeare mostra que, quan el cuc passa, en queda la poesia. Un cop haurem foragitat del cos la mala cuca, potser descobrirem que ha fet un forat permanent en la nostra memòria, com va fer en la de l’autor. Però, si la seva intuïció de poeta és certa, això voldrà dir també que haurem après a descobrir la nostra vulnerabilitat com la d’un «brot de maig esquiu», que si no vol florir-se per dins, ha de florir: créixer i obrir-se i ser rosa que s’exposa al vent.

Ben segur que els poetes i les poetesses del futur ens ho tornaran a dir. I trobaran formes noves de recordar-nos que, en literatura, la veritat és sempre vella. Que tinguem sort i hopuguem llegir.

Jordi Coral Escolà (Departament de Filologia Anglesa i Germanística)
Bellaterra, a 28 de maig de 2020